

Oud papier, maar niet waardeloos

Gestempeld om weg te gooien en toch bewaard. Aandelen en obligaties zijn een aantrekkelijk verzamelobject geworden. Maar aan de Amersfoortse is nog nooit aandacht besteed.

door JAN CAREL VAN DIJK

Eeuwenlang al worden er aandelen en obligaties uitgegeven. Respectievelijk als bewijs van deelname in het vermogen van een bedrijf en als schuldbewijs voor een lening die door een onderneming of instelling is aangegaan. In het eerste geval is men mede-eigenaar, in het tweede geval slechts geldverstrekker.

VOC

Het oudste gedrukte aandeel ter wereld is (voor zover bekend) van de Verenigde Oost-Indische Compagnie uit 1606. Papieren obligaties bestonden al eerder en werden

in ons land onder andere uitgegeven door steden, om de strijd tegen de Spanjaarden te bekostigen.

Deze documenten hebben de verzamelnamen effecten of fondsen. Omdat ze een aanzienlijke waarde vertegenwoordigden moesten ze er indrukwekkend uitzien. Bovendien wilde men het vervalsen zoveel mogelijk voorkomen.

Grafische ontwerpers en drukkers zorgden voor fraaie, vaak zeer gedetailleerde beeldmerken en ragfijne kaders. Door deze formele vastlegging op papier, konden ze vrij eenvoudig verhandeld worden. De snelle ontwikkeling van de computer maakte het vanaf 1970 echter mogelijk om effecten elektronisch op te slaan en de processen er omheen giraal te laten plaatsvinden. De op dat moment in gebruik zijnde fysieke exemplaren werden daarom grotendeels ongeldig gemaakt of zelfs vernietigd. Wat thans nog rest is derhalve redelijk zeldzaam geworden en als cultuurhistorisch erfgoed te bestempelen. Vervolgens za-

gen collectioneurs er wat in en sinds 1978 heeft het verzamelen zelfs een naam. De Britse *Times* schreef er toen een wedstrijd voor uit en daarbij kwam *scripophily* als winnaar uit de bus, naar het Engelse woord *scrip* (bewijs van storting) en het Griekse woord *philos* (wat staat voor liefhebber).

In Nederland spreken we van *scrip(t)ofilie* en veel beoefenaars ervan hebben contact met elkaar via de VVOF, de Vereniging van Verzamelaars van Oude Fondsen (www.vvof.nl).

Net als bij andere zaken uit het verleden, is verzamelen onder andere mogelijk per land, periode, bedrijfstak of thema.

AMICITIA

Amersfoort ontbreekt daarbij zeer beslist niet. Het mooiste exemplaar uit mijn eigen collectie is ongetwijfeld een oprichtersaandeel van de Sociëteit Amicitia uit 1836. Maar de vele tientallen andere waardepapieren mogen er ook zijn. Variërend van het Berghotel tot Bouwmaatschappij Nieuw Amersfoort, die het Bergkwartier vorm gaf. Of van de Amersfoortsche Stoomschoenfabriek tot Gemeenschappelijk Bezit Gebroeders Van Heugten, makers van de beroemde Heugafelt-tapijttegels.

TOPDRUKKERS

Stuk voor stuk juweeltjes qua grafische vormgeving, die niet iedere drukkerij zomaar kon produceren. Er ontstonden dan ook enkele gespecialiseerde bedrijven, waarvan De Bussy uit Amsterdam de bekendste werd. Zelfs na fusie tot De Bussy Ellerman Harms en later Thieme bleven ze *masters of security printing*.

Toch hebben ook enkele Amersfoortse bedrijven het gewaagd waardepapieren te drukken. Dat was met name Boek- en Kunstdrukkerij G.J. van Amerongen, helaas in 2011 failliet gegaan. En Boek- en Kunstdrukkerij S.W. Melchior, al veel eerder verdwenen. Zij hebben zich onder andere sterk gemaakt voor gemeentelijke stukken.

GEMEENTE

In een kleine honderd jaar heeft de gemeente Amersfoort een groot aantal obligatieleningen uitgeschreven, om omvangrijke projecten te financieren. Dat kon dan gaan van tijdelijke dekking der lopende uitgaven bij de bouw van de gasfabriek bij de Eem tot sociale woningbouw of de aanleg van industrieterrein Isselt.

Eerst waren de bedragen nog relatief bescheiden. Bij raadsbesluit van 6 juni 1899 was er een serie van f 375.000 tegen 3,5%, in 1900 gevolgd door een aanvullende serie met nog eens zo'n geldsom tegen hetzelfde percentage. Daarna liepen de bedragen snel op, maar de rente gelukkig niet. Voorbeelden: in 1913 en 1914 f 700.000 tegen 4,5%, in 1916 en 1926 f 1.500.000 tegen nog steeds 4,5%, in 1928 f 3.000.000 tegen eveneens 4,5% en pas

Jan Carel van Dijk is auteur van verschillende boeken over Amersfoort (zie ook p. 22).

in 1932 f 2.000.000 tegen 5%. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er alleen in 1952 en 1960 nog gemeentelijke obligatieleningen uitgeschreven van ettelijke miljoenen. In beide gevallen tegen 4,25%, ondanks een tijdspanne van maar liefst 8 jaar. Daarna werd er door lokale overheden in ons land niet of nauwelijks meer op die manier geld opgehaald. Het risico dat een emissie niet of niet snel genoeg volgestort zou worden was vrij groot en er zijn hoge kosten aan verbonden. Ook zijn de regels inmiddels aanzienlijk verscherpt. Lenen is nu gemakkelijker via de Bank Nederlandse Gemeenten of op de onderhandse kapitaalmarkt.

Ter illustratie enkele leuke exemplaren die het stadsbestuur heeft laten drukken, zoals van 1914 met een kleurrijke uitvoering van het stadswapen (vervaardigd bij Van Amerongen), van 1916 met als achtergrond de Onze-Lieve-Vrouwetoren vanaf de Langegracht (Melchior) en van 1928 met als achtergrond de bekende gravure met gezicht op Amersfoort van Thomas Doesburg uit 1693 (Melchior).